

pernaturalis. Item quia carentia actus supernaturalis non præcipitur per se, sed potius prohibetur, quæ prohibitio in affirmationem revolvitur, quia negatio negationis affirmatio est: carentia vero actus naturalis per naturale præceptum præcipitur, sive per se, sive oppositum actum præcipiendo. Solum ergo inveniri possunt præcepta negativa supernaturalia, ut annexa præceptis affirmativis, ut exemplis jam declaratum est.

19. *Peccatum contra præceptum supernaturale, virtuti etiam naturali opponitur.* — *Dupliciter potest caveri actus contrarius supernaturali præcepto.* — *Primo.* — *Quo sensu vera sit ultima opinio in num. 5 relata.* — Ulterius vero est considerandum nullum esse actum pravum ita oppositum actui præcepto supernaturali, ut non sit etiam oppositus alicui actui naturali. Ut, verbi gratia, dissensus in materia fidei divinæ non solum opponitur fidei supernaturali, sed etiam fidei acquisitæ, quæ in illa materia versari potest: et odium proximi, quod opponitur supernaturali amori, etiam opponitur naturali, et sic de cæteris. Ratio autem est, quia nulla est materia actuum supernaturalium, in qua naturales actus, aliquo modo similes in substantia seu objecto naturali, non possint sub inferiori aliqua ratione versari; motus vero contrarius, cum ordinis naturalis sit, quia adæquate et per se primo opponitur contrario actui naturali, consequenter vero etiam opponitur supernaturali propter generalem rationem tendentiæ ad tale objectum, quam includit. Hinc ergo fit ut actus contrarius supernaturali actui præcepto, qui per illud præceptum consequenti ratione prohibetur, dupliciter possit caveri. Primo, secundum se et absolute spectatus; alio modo ut repugnans tali supernaturali actui præcepto. Priori modo sine dubio potest caveri pro sola libertate naturali, ut probat ratio supra facta in ultima distinctione seu opinione quam retuli. Nam illa carentia est per se opposita actui naturali, et ita odium proximi potest caveri per rationem naturalem, et negatio hujus articuli, Christus est Deus, potest vitari ex vi naturalis discursus, si quis ex illo fide humana persuadetur Christum esse Deum. In his vero et similibus casibus non implet quis, formaliter et proprie loquendo, præceptum aliquod supernaturale, sed materialiter tantum dicitur illud implere, quatenus non violat affirmativum, in quo negativum illud virtute continetur.

20 *Secundo modo sine gratia non cavetur.*

— Alio ergo modo potest quis cavere illum actum, eo quod repugnat supernaturali actui præcepto, et hoc modo vere ac formaliter dici potest servare aliqua ex parte præceptum supernaturale. Et sic dicimus non posse id facere sine gratia, quia non potest intelligi quod illo modo et intentione caveat illum actum, nisi per positivum actum voluntatis, quo respiciat illud motivum: actus autem ille supernaturalis est, quia est ex motivo fidei, et reducitur ad voluntatem credendi, quæ sine gratia haberi non potest. Et hac ratione, quotiescumque occurrit tentatio ad habendum assensum fidei contrarium, vel dubitationem de certitudine illius, necessarium est auxilium gratiæ non solum ad positive credendum, sed etiam ad abstinendum deliberate a quocumque motu contrario, quia id non fit sine pia affectione ad fidem, seu (quod idem est), non fit sine voluntate positiva permanendi in fide Christiana, seu vitandi contrarios motus, ne ab illa recedatur. In quibus casibus etiam accedit difficultas ex parte tentationis, ad quam superandam etiam ex ea parte est moraliter necessaria gratia, quia in tali materia semper erit tentatio gravis et periculosa, nisi homo per gratiam illuminetur, et juvetur. Verumtamen licet interdum non sit adeo gravis, ut vincatur illo modo et cum illo respectu ad fidem, ne aliquo modo violetur, est gratia necessaria. Si autem quis absteineat ab actu fidei contrario solum ductus rationibus et motivis humanis, poterit quidem interdum abstinere per vires liberi arbitrii a tali actu; tamen si tentatio gravis urgeat, vel diu in illo conflictu persistendum sit, etiam ad id constanter cavendum sine gratia non sufficiet, juxta dicta superiori libro de pugna tentationum. Et hæc quæ, gratia exempli, in præcepto fidei declaravimus, possunt eadem proportionem ad præcepta spei et charitatis applicari.

21. *Respondetur ad argumentum in num. 2.* — *Ad primum fundamentum Cajetani in n. 2.* — *Ad aliud fundamentum in num. 4.* — *Ad rationem ultimæ sententiæ in num. 5.* — Atque ex his aliarum sententiarum fundamenta soluta relinquuntur. Principium enim illud toties a Pelagio repetitum, Deum non jubere impossibilia, licet absolute sit verissimum, nihil ad rem facit, nam quæ apud homines sunt impossibilia, apud Deum possible sunt. Ideoque recte dantur præcepta supernaturalia, quia quod per solam naturam fieri non potest, per gratiam potest impleri. Ad fundamenta autem Cajetani, quod ad priorem distinctio-

nem de modo et substantia actus pertinet, jam responsum est, in actibus præceptorum, de quibus loquimur, modum in substantia contineri, ac deinde dictum est, quomocumque modus ille ad actum comparetur, semper esse de substantia præcepti, ideoque nullo modo impleri posse præceptum sine illo modo, qui sine gratia esse non potest. Ad fundamentum autem alterius distinctionis, dictum est casum illum quem Cajetanus fingit, in quo nec præceptum impletur, neque contra illud peccatur, talem esse, ut in eo non sit præceptum. Ablato autem præcepto, quid mirum est quod nec servetur nec violetur? Quid autem D. Thomas ibi allegatus de homine in statu naturæ integræ senserit, statim dicam. Ad rationem vero ultimæ opinionis, negamus præcepta negativa, prout in hac materia esse possunt, impleri proprie per solam materialem negationem actus (ut sic dicam). Jam enim ostendi quomodo necessaria sit positiva voluntas non agendi aliquid repugnans præcepto supernaturali, quod, ut de actu interiori datur, per se affirmativum est, non negativum, nisi consecutione quadam, ut satis explicui.

22. *Primum corollarium.* — *Necessitas gratiæ a natura hujus præcepti per se oritur.* — Unde primo ex dictis colligitur necessitatem gratiæ ad servanda hæc præcepta, non oriri per accidens ex statu naturæ lapsæ, vel ex repugnantia appetituum, sed per se ex natura talis præcepti et materiæ ejus, quia superat vires naturales liberi arbitrii, per se et secundum suam intrinsicam naturam spectati. Et hinc fit hanc gratiam esse necessariam, non solum ad collectionem præceptorum, sed etiam ad singula. Fit etiam ut non tantum sit necessaria gratia urgente tentatione, vel alia extrinseca difficultate occurrente, sed in quacumque oportunitate vel dispositione. Denique fit ut non sit tantum necessaria homini lapsos, sed etiam integro, sicut supra de singulis actibus infusus dictum est.

23. *Explicatur D. Thomas in n. 3 citatus.* — Quod autem D. Thomas ait, art. 4, in statu integræ naturæ potuisse hominem implere mandata quoad substantiam, licet non quoad modum, intelligendum est de præceptis legis naturalis. Nam de illis præcipue quæstionem moverat, de præceptis enim virtutum theologalium, quibus potissime actus interni supernaturales præcipiuntur, non movit quæstionem, quia revera ex dictis in articulo 2 definita erat. Ibi enim dixerat in nullo statu posse hominem efficere sine gratia opus excedens

suam naturam, quale est opus virtutis infusæ; hoc autem non minus procedit quando illud bonum præceptum est, quam cum non est præceptum, et ideo in articulo 4 solum de præceptis legis naturalis quæstionem movet. Unde cum in argumento 3 objecisset de actu amoris super omnia, qui videtur præcipi lege naturæ, respondet, in solutione ad 3, illum amorem, prout ex charitate impletur, excedere vires naturæ, ac si diceret, sic non pertinere ad naturalem legem, et ideo neque pertinere ad illam quæstionem, neque in illo distinguendi modum a substantia, quod æque dici potuit de actu fidei et spei, prout pertinent ad virtutes infusas. Cum vero in articulo 8 dicit potuisse hominem in statu naturæ integræ sine gratia habituali vitare omnia peccata, in eodem sensu intelligendus est. Supponit enim in illo statu non fuisse habiturum hominem alia præcepta, nisi quæ sunt naturæ proportionata. Ex quo recte sequitur quod tunc posset vitare omnia peccata, quia tunc in illo non essent peccata, nisi contra legem naturæ. Unde pro ratione subjungit: *Quia peccare nihil aliud est quam recedere ab eo quod est secundum naturam, quod vitare homo in statu integræ naturæ posset.* Vel certe si fingamus hominem in statu integræ naturæ sine gratia habituali, et nihilominus habentem præcepta supernaturalia de actibus internis supernaturalibus, tunc etiam posset vitare omnia peccata sine gratia habituali, non vero sine gratia auxiliante ad servanda talia præcepta, ut ex dictis satis patet.

24. *Secundum corollarium.* — *Gratia adjuvans est per se necessaria et sufficiens.* — Secundo, ex dictis colligitur quænam gratia necessaria sit ad hunc effectum servandi præcepta supernaturalia, et vitandi contraria peccata. Dicendum est enim per se necessariam esse gratiam auxiliantem, quæ det vires operandi actum sic præceptum; et hanc esse sufficientem, quia dat potestatem ad singulos actus. Unde fit ut sine gratia habituali possit peccator implere præceptum fidei et spei. Imo etiam præceptum dilectionis et perfectæ contritionis implere potest cum auxilio Dei, sine habitu cooperante, quanquam simpliciter id non faciat sine habitu charitatis et gratiæ, saltem consequente ordine naturæ in eodem instanti temporis, ut in materia de Justificatione dicemus.

25. *Non tamen semper hæc præcepta sine habituali gratia servantur.* — Atque hinc fit ut, licet semel aut iterum hæc præcepta impleantur

tur sine habituali gratia cooperante, simpliciter autem et absolute non servantur in omnibus temporibus et in actibus suis sine gratia habituali ejusque influxu, quod potest respective intelligi in præceptis fidei, spei et charitatis, quoad habitus ad quos talia præcepta pertinent, vel simpliciter de tota collectione præceptorum, ad charitatem seu gratiam sanctificantem comparata. Et utroque modo verum est. Nam licet in prima conversione ad fidem homo impleat præceptum fidei per solum auxilium gratiæ, statim illi infunditur habitus fidei, quo postea uti possit ad implendum illud præceptum, quoties occasio occurrerit: et idem est cum proportione de spe. Et similiter in charitate, licet prima conversio ad Deum perfecta, qua impletur præceptum dilectionis, possit esse ex solo auxilio, nihilominus per illam statim infunditur habitus charitatis. Ulterius vero, ut homo possit ista omnia præcepta semper et in omni occasione constanter servare, necessaria est gratia sanctificans, quia supra diximus hanc gratiam esse necessariam ad servandam totam legem naturalem: ergo multo magis ad supernaturalem: tum quia nemo servat totam legem supernaturalem, præsertim charitatis, quin servet etiam totam legem naturæ; tum etiam quia qui servat omnia præcepta virtutum theologialium, sine dubio salvatur, quia diligit Deum super omnia, et simpliciter servat mandata: nemo autem salvatur sine gratia habituali: ergo neque implet præcepta sine illa gratia: quæ tamen non solum est necessaria ex ordinatione divina quasi extrinseca, sed etiam ex intrinseca connectione quam habet cum charitate, ut satis ex dictis constat.

CAPUT XXIV.

UTRUM AD SERVANDA PRÆCEPTA SUPERNATURALIA DE EXTERNIS ACTIBUS NECESSARIA SIT GRATIA?

1. *Peculiaris difficultas de his actibus.* — *Cajetani sententia.* — Distinguimus quæstionem hanc a præcedente, quia actus externi non sunt supernaturales, sicut interni: hi enim sunt in substantia supernaturales, illi vero in se et in sua entitate supernaturales non sunt, solumque causaliter, seu moraliter possunt supernaturales dici, quatenus ab actibus internis supernaturalibus procedunt. Sicut enim actus externus in se ac formaliter non est liber nec bonus moraliter, nisi per denominationem ab interno, ita actus externus

in ratione actus virtutis non est supernaturalis, nisi quatenus interno actui supernaturali conjungitur, et ab illo quasi informatur. Dixi autem in ratione actus virtutis, quia in ratione Sacramenti alium modum supernaturalitatis habere potest externus actus; illum vero non habet a nobis, sed ab institutione divina; nobis autem non præcipitur, nisi quatenus humanus actus est, et a nostra voluntate pendet, et ut sic etiam habet quod sit supernaturalis actus per conjunctionem ad aliquem interiorum actum, ut mox explicabimus. Atque hinc fit ut in his præceptis de actibus externis optime locum habeat distinctio illa Cajetani de observatione præcepti quoad substantiam, vel quoad modum, quia in externis actibus modus supernaturalis est extra substantiam actus, ut ex dictis patet, et similiter esse potest extra substantiam præcepti, ut jam explicabimus.

2. *Assertio prima.* — *Hæc præcepta non quoad substantiam, sed quoad modum tantum gratia indigent.* — *Tripliciter dari potest præceptum supernaturale de actu externo.* — *Primus modus.* — Dico ergo primo: præcepta supernaturalia de actibus externis interdum possunt quoad substantiam impleri sine auxilio gratiæ, non vero quoad supernaturalem modum quem habere possunt ab operante. Ratio utriusque partis facilis est. Prioris quidem, quia supernaturalitas non est intrinseca externo actui præcepto, et interdum non præcipitur per ipsummet præceptum supernaturale: ergo tunc actus, quantum ad totum id quod exterius præcipitur, potest fieri per vires naturæ sine gratia, et tunc implebitur tale præceptum quoad substantiam. Alterius vero partis ratio est, quia non potest homo facere actum ut supernaturalem sine auxilio gratiæ; aliqua vero sunt præcepta de his actibus, quæ dantur de modo supernaturali illorum; ergo. Vis hujus rationis ostendetur descendendo ad hos actus in particulari. Tribus enim modis (quantum nunc occurrit) potest esse supernaturale præceptum de actu externo. Primo solum ex modo quo imponitur, utique quia et est a Deo ipso impositum ultra totam legem naturæ, et per revelationem propositum ut fide credatur et suscipiatur, quamvis in re præcepta nihil supernaturalitatis inveniatur, neque ex vi talis præcepti exigatur. Exemplum esse potest in præcepto dato Adæ non comedendi de ligno scientiæ boni et mali. Nam si respiciamus totum id quod exterius præcipiebat, solum erat ommissio cujusdam corporalis actus, abstinencia scilicet ab usu

cibi sensibilis, quæ naturali voluntate et arbitrio observari facile poterat. Et licet fides infusa talis præcepti, et voluntas servandi illud ex motivo aliquo supernaturali non possent sine gratia haberi, nihilominus præceptum illud præcise spectatum non obligat ad modum illum operandi, sed solum ad exteriorem abstinenciam sensibilem, quæ naturalis erat, et servari poterat ex naturali voluntate, vel bona moraliter ex sola ratione temperantiæ naturalis, vel etiam per voluntatem aliquam peccaminosam, ut ex vana gloria vel timore pure humano. Quocumque autem modo fieret, sufficeret ad faciendum totum id quod præcepto illo erat mandatum, quod est servare præceptum quoad substantiam. Nam licet fortasse in modo abstinendi peccaretur, peccatum illud non esset contra tale præceptum, sed contra alias virtutes, ut contra humilitatem, vel similes. Quia, ut dixi, præceptum non obligabat ad hos modos, sed ad solam substantiam actus. Similia exempla sumi facile possunt ex lege veteri, quæ divina erat positiva, et ut sic supernaturalis, præcipiebat autem multos externos actus, qui quoad solam substantiam præcepti poterant fieri sine ullo modo supernaturali, ideoque non semper ad talia præcepta implenda erat necessaria gratia, licet sine illa fieri non possent fructuose, seu sicut ad salutem oportebat.

3. *Secundus modus.* — Secundo modo potest præceptum de exteriori actu esse supernaturale ex parte materiæ, quia præcipit actum externum, qui ab interno supernaturali intrinsece pendet, tuncque clarum est, non posse tale præceptum impleri sine gratia, vel mediate (ut sic dicam), quia actus a quo pendet non potest sine gratia fieri, vel quia actus exterior et interior censentur unus moraliter, et ideo gratia, requisita ad internum actum imperantem vel dirigentem, est necessaria ad actum externum. Et hoc recte confirmatur ex Concilio Arausic. II, can. 11, dicente: *Nemo Domino recte venerit, nisi ab illo acceperit.* Nam sive sit sermo de emissionem voti, sive de illius observatione, licet sit actus externus, non fit nisi ex directione fidei et imperio Religionis Christianæ; et ideo si recte et fructuose fiat, non fit sine gratia. Simile est de oratione seu petitione, etiam externa et debito modo facta, ut ex eodem Concilio, can. 3 et 6 sumitur. Item hac ratione, ad implendum præceptum confitendi fidem, est gratia necessaria saltem ratione fidei internæ, a qua debet talis confessio procedere. Nam si quis fecte confitea-

tur fidem, licet exterius appareat implere præceptum, apud Deum non implet. Quod si præceptum urgeat tempore persecutionis, vel tentationis magnæ, tunc erit gratia necessaria non solum propter supernaturalitatem actus, sed etiam alio titulo ob extrinsecam difficultatem. Quæ necessitas potest sæpe inveniri in præceptis etiam naturalibus de actibus externis, juxta dicta in libro præcedenti. Denique inveniri potest hæc necessitas in vera adoratione externa et in cæteris actibus religionis, in quibus specialem difficultatem habent præcepta Sacramentorum, et ideo pauca de illis addenda sunt.

4. *Tertius modus præcepti, qui legis gratiæ Sacramentis inest.* — Tertio igitur modo, potest esse præceptum supernaturale de externo actu, quia ipse actus etiam præter præceptum habet in se aliquam supernaturalitatem, saltem ex institutione divina, qui modus supernaturalitatis proprius est Sacramentorum novæ legis, quatenus gratiam in se continent quam significant, et efficere possunt ut instrumenta divina. Hæc enim ratio, sive moralis sive physica sit, modus quidam supernaturalis est qui in actu supponitur ex institutione, quæ diversa est a præcepto, et ad illud supponitur; ideo enim talis actus præcipitur, quia per institutionem factus est sanctus et gratiæ operativus. De his ergo actibus videri potest non posse observari eorum præcepta sine gratia, quia tales actus supponuntur supernaturales ad ipsa præcepta, et per illa præcipiuntur non tantum quoad materialem substantiam, sed etiam quoad modum supernaturalem, quia præcipiuntur ut talia Sacramenta sunt: ergo modus ille supernaturalis cadit sub præceptum, ac proinde pertinet ad substantiam ejus juxta supra dicta: ergo licet actus ipsi quoad materialem substantiam seu entitatem possint sine gratia fieri, nihilominus præceptum quoad substantiam non potest fieri sine gratia.

5. *Pro explicanda nostra sententia variae quæstiones et conclusiones proponuntur.* — Sed nihilominus in his etiam actibus procedit conclusio, de qua late videri potest Vega, quæst. 13 de Justificat. Nos autem, ut rem totam breviter comprehendamus, imprimis distinguimus in his actibus præcepta ministrandi vel conficiendi Sacramenta a præceptis recipiendi. Distinguimus præterea duplicem præcepti modum supra insinuatum. Unum præceptum dici potest de exercitio actus absolute, ut est præceptum ministrandi vel recipiendi Sacra-